

Плани управління територіями Смарагдової мережі - ключові задачі

Віктор Демченко,
д.б.н., експерт проєкту з менеджменту,
заступник директора з наукової роботи
Інститут морської біології НАН України

- **План управління** (management plan) – офіційний документ, який включає загальний опис території Смарагдової мережі, стану оселищ та видів, зазначених у додатках Резолюції № 4 (1996) та Резолюції № 6 (1998) Бернської конвенції, і визначає природоохоронні цілі, а також механізми та заходи, які мають бути впроваджені з метою їх досягнення.

Існуючі рекомендації

- На шляху до управління територіями Смарагдової мережі: методичні рекомендації.
- Методичні рекомендації з управління територіями Смарагдової мережі, включаючи адаптацію до змін клімату та декарбонізацію.
- Управління об'єктами Natura 2000. Положення статті 6 Оселищної Директиви 92/43/ЄС
- Сільське господарство для Natura 2000. Керівництво щодо того, як підтримувати сільськогосподарські системи на територіях Natura 2000 для досягнення цілей збереження на основі передового досвіду держав-членів
- Natura 2000 і ліси. Частина I-II
- Керівні принципи щодо дикої природи в Natura 2000. Управління на суходолі дикою природою та дикими територіями в мережі Natura 2000.

Смарагдова мережа України створена на різних типах територій і з різною системою управління

- *На територіях та об'єктах природно-заповідного фонду.*

Станом на початок 2025 року до Смарагдової мережі включені повністю або частково території 55 національних природних парків, 5 біосферних заповідників та 19 природних заповідників, більше 50 регіональних ландшафтних парків та декілька тисяч заказників та інших територій та об'єктів природно-заповідного фонду різних категорій та площі, які в цілому охоплюють близько 50 % Смарагдової мережі в Україні.

- *На землях лісогосподарського призначення.*
- *На землях водного фонду.*
- *На землях запасу та землях с/г призначення та ін.*

Етапи розробки планів управління територіями Смарагдової мережі

1. Попереднє планування діяльності з розроблення плану управління територією Смарагдової мережі.
2. Збір даних щодо стану видів флори і фауни та оселищ, видів антропогенного впливу та поточного використання території Смарагдової мережі.
3. Визначення основних аспектів антропогенного та природного впливу на види флори і фауни та оселища.
4. Визначення природоохоронних цілей для забезпечення збереження та відновлення видів флори і фауни та оселищ.
5. Розроблення управлінських та природоохоронних заходів.

Розробка планів
управління не менше
18 місяців

Важливі аспекти розробки планів управління

- *Залучення та управління зацікавленими сторонами під час розроблення планів управління територіями Смарагдової мережі*
- *Чітке фінансування розробки планів управління та запланованих заходів*
- *Системне плану управління робіт на декілька етапів вперед*
- *Залучення місцевих експертів та науковців*
- *Проведення декількох нарад націлених на узгодження заходів*

Фінансування розробки планів управління та запланованих заходів

- бюджетне фінансування.
- європейські програми.
- фінансова допомога міжнародних природоохоронних організацій та фондів.
- співфінансування з місцевими громадами.
- приватне фінансування та державно-приватне партнерство.
- використання компенсаційних механізмів.
- громадські ініціативи та волонтерство.
- завдяки економічним стимулам.

Основні умови ефективного плану управління

Необхідно враховувати:

- аспекти політики та регулювання.
- аспекти системи управління.
- екологічні аспекти.
- соціальні та комунікаційні аспекти.
- економічні аспекти.
- аспекти включення в загальну екологічну мережу

Структура плану управління територією Смарагдової мережі

Вступ	Містить резюме плану управління та коротку узагальнену інформацію про особливості підготовки плану управління.
Розділ 1. Характеристика території	Наводиться характеристика СТ. та стан видів та оселищ. Окремо визначаються ризики для території
Розділ 2. Природоохоронні цілі	Наводиться обґрунтування необхідності встановлення чітких природоохоронних цілей щодо збереження та відновлення оселищ Резолюції № 4 (1996) Бернської конвенції та видів флори та фауни Резолюції № 6 (1998) Бернської конвенції з вказанням кількісних показників поточного, історичного (за необхідності) та майбутнього стану оселищ та видів
Розділ 3. Заходи, необхідні для досягнення природоохоронних цілей	Заходи з встановлення режиму охорони та використання території Смарагдової мережі. Активні заходи зі збереження та відновлення оселищ і видів. Інформаційно-освітні заходи. Науково-дослідні заходи. Адміністративні заходи
Розділ 4. План заходів	Даний розділ містить план заходів в табличній формі, який містить інформацію щодо назви заходу, термінів його реалізації, відповідальної установи/організації/особи, очікуваних результатів, фінансових аспектів.
Розділ 5. Моніторинг ефективності заходів	Містить порядок організації моніторингу стану природних оселищ та видів фауни і флори в межах території Смарагдової мережі, та показників, необхідних для оцінювання прогресу досягнення природоохоронних цілей.
Додатки	Містить карти, літературні джерела, початкову та оновлену стандартну форму даних.

Важливі аспекти розробки плану управління

- Якісна інвентаризація та картування оселищ, оцінка їх стану.
- Визначення загроз для видів та оселищ.
- Визначення природоохоронних цілей для видів та оселищ.
- Планування заходів.
- Узгодження заходів.
- Визначення відповідальних.
- Моніторинг ефективності заходів.

Структура опису заходу

- Назва заходу, який необхідно реалізовувати в межах території Смарагдової мережі;
- Назва виду чи оселища або їх груп, для збереження або відновлення яких запланований даний захід;
- Назва певного чинника, вплив якого буде припинено чи зменшено, з урахуванням результатів аналізу впливу чинників;
- Методи реалізації, підходи та особливості конкретних дій, послідовні кроки реалізації заходу (за потреби);
- Фінансові та інші ресурси, що може включати опис фінансових, людських, технічних, адміністративно-правових ресурсів, необхідних для реалізації заходу;
- Місце реалізації заходу, що позначається номером полігону і, за потреби, ілюструється картою;
- Період реалізації заходу, що може охоплювати роки, конкретні сезонні періоди чи дати;
- Особа (фізична, юридична), відповідальна за реалізацію заходу або група осіб;
- Індикатор ефективності заходу, що може бути як кількісним, так і якісним.

Структура таблиці заходів

№ за/п	Назва заходу	Назва оселища чи виду	Назва чинника впливу	Вартість	Код полігону де буде реалізовуватися захід	Період реалізації	Відповідальні	Індикатор ефективності заходу/досягнення цілі
Заходи з встановлення режиму охорони та використання території Смарагдової мережі								
Активні заходи зі збереження та відновлення оселищ і видів								
Інформаційно-освітні заходи								
Науково-дослідні заходи								
Адміністративні заходи								
Моніторинг та звітування								

Моніторинг ефективності плану управління та звітування

Моніторинг повинен мати дві мети:

- оцінити стан та динаміку оселищ та видів;
- оцінити ефективність виконання природоохоронних заходів.

Адаптивне управління повинне бути ґрунтоване на аналізі ефективності заходів за наступними індикаторами:

- ступінь досягнення поставлених цілей і очікувані результати;
- які фактори впливу усунуто, чи зменшено їх вплив;
- чи адекватні методи реалізації заходів.

Дякую за увагу!